

УДК 94(477):323.1(=512.19)

DOI 10.31654/2520-6966-2021-15i-105-36-48

Богдяж К. А.Студентка магістратури, Університет Глазго, Шотландія
bohdiagh.k.a@gmail.com

Кримський ханат на сторінках «Українського історичного журналу»

У статті аналізується специфіка висвітлення історії Кримського ханату в «Українському історичному журналі» у період з 1957 по 2017 рр. Авторка коротко висвітлює історію становлення УІЖ, досліджує специфіку висвітлення історії Криму у публікаціях 1960-х рр., зміну тематики та кількості статей, присвячених історії Кримського ханату у 1970-х рр. У роботі наголошується на існуванні табу на висвітлення історії кримських татар до початку 1960-х рр., виокремлюються причини цього явища. Крім цього, у дослідженні виділяються основні тренди статей, присвячених Кримському ханату протягом 1970-х рр., які заклали фундамент радянської історичної парадигми по відношенню до цього сегменту історичної науки. На основі кількісного аналізу публікацій «Українського історичного журналу» висвітлюється збільшення інтересу до історії Кримського ханства з боку наукової спільноти, а також поступове збільшення можливостей для проведення відповідних досліджень. Стаття розкриває специфіку процесу змін у тематиці та кількості публікацій у період Перебудови, який зменшив вплив ідеології на суспільно-політичне життя в СРСР. Дослідження розповідає про становлення нового погляду на історію Кримського ханату у 1990-х, яке відбулося завдяки поступовій відмові від радянської ідеології. На основі контент-аналізу публікацій у дослідженні аналізуються складові історіографічної парадигми часів незалежної України по відношенню до історії Криму, які проявилися протягом 2000-х рр. Авторка висвітлює процес стрімкого збільшення інтересу до історії Криму після його окупації Російською Федерацією, який відобразився на кількості та тематиці статей відповідного спрямування в «УІЖ». Зокрема, у статті констатується принциповий перегляд концептуальних засад висвітлення історії Кримського ханату після 2014 р.

Ключові слова: Крим, ханат, український історичний журнал, історіографія, бібліографія.

«Український історичний журнал» (далі – УІЖ) було створено у 1957 р. у якості фахового видання для істориків УРСР. Він мав бути своєрідним аналогом історичних журналів, що позиціонувалися як загально-радянські («Вопросы истории», «История СССР», «Вестник

древній історії» тощо). Цей журнал став платформою для публікацій передових досліджень істориків УРСР.

До 1991 р. УІЖ видавався Інститутом історії АН УРСР та Інститутом історії партії при ЦК КПУ. Нині він зберіг свою роль одного з провідних історичних видань. З огляду на цю обставину, УІЖ у певному сенсі можна вважати дзеркалом вітчизняної історичної науки. Це дає змогу аналізувати її розвиток виявляти наявність або ж відсутність з тих чи інших причин інтересу до певних тем з історії України.

Після подій 2014 р. питання про роль Криму в історії нашої держави є чи не одним з найбільш обговорюваних як у соціумі, так і в академічних колах. Важливою сторінкою в історії цього регіону є доба Кримського ханату. Матеріали «Українського історичного журналу» дають змогу прослідкувати специфіку висвітлення історії цієї держави з середини ХХ ст. і до сьогодення.

З огляду на важливість «Українського історичного журналу» для науки в Україні, як за часів СРСР, так і в період незалежності, специфіка висвітлення окремих тем у цьому виданні демонструє домінуючу історичну парадигму. За таких умов, аналіз висвітлення історії Кримського ханату на сторінках згаданого журналу є дослідженням змін наративу щодо кримських татар у цілому.

Для розкриття теми дослідження головними завданнями постають кількісний та якісний аналіз публікацій з історії Кримського ханату в Українському історичному журналі.

Майже увесь радянський період існування УІЖ пройшов під впливом неоголошеного табу на дослідження історії кримських татар, що виникло після їхньої депортації 18 травня 1944 р.

За перші сім років існування журналу з цієї тематики було опубліковано лише одну статтю, що була вміщена у розділі критики та бібліографії. Мова йде про рецензію О. М. Апанович на працю М. А. Алекберли «Борьба украинского народа против турецко-татарской агрессии во второй половине XVI – первой половине XVII века» [1, с. 150–152]. 1967 р. у тому ж розділі УІЖ вийшла стаття К. К. Когонашвілі «Дорогой тысячелетий. Экскурсия по средневековому Крыму» [15, с. 141–142], у якій автор робить рецензію на публікацію, що лише у загальних рисах описує присутність тюрків у Криму. За винятком двох вищезгаданих статей до кінця 1960-х рр. в УІЖ не було жодних досліджень, які б стосувалися тематики Кримського ханату.

Таким чином, за перші десятиліття свого існування в «Українському історичному журналі» було всього дві публікації, що так чи інакше стосувалися згаданої проблематики. Ця цифра є дуже красномовним свідченням того табу, яке існувало в радянській істо-

ричній науці щодо Кримського ханату. При цьому слід зауважити, що рецензія 1963 р. на працю, яка присвячена військовій конфронтації українців та кримських татар, є відображенням формування певної тенденції до висвітлення лише цього аспекту історії Кримського ханату.

На початку 1970-х рр. динаміка кількості статей з кримськотатарської тематики змінюється. Лише за 1970–1971 рр. було зроблено чотири публікації, що у два рази більше, ніж за попередні тринадцять років. У 1970 р. побачили світ дві статті з історії Криму. Це були публікації А. О. Щепинського «Кримська охоронно-археологічна експедиція» [32, с. 116–119] та В. О. Сидоренко «Про історичні пам'ятки середньовіччя в Криму» [26, с. 88–89]. У них тема історії Кримського ханату розкривається під кутом археології та охорони кримськотатарських пам'яток.

У 1971 р. побачили світ ще дві статті, що, вочевидь, сталося завдяки вдалому збігу ювілейних дат. Мова йде про статтю Л. Підгородецького та Н. С. Рашби «Розгром турецько-татарських полчищ (1621 р.)» [22, с. 131–137], яка була написана з приводу річниці Хотинської війни, та публікацію Г. О. Саніна «Боротьба України й Росії проти турецької агресії в 1672 р.» [25, с. 45–53], що була написана у переддень річниці чергової українсько-польсько-турецької війни, що розгорнулася на Поділлі.

Показовим є те, що наступна стаття, яка висвітлювала тематику Кримського ханату, з'явилася в УІЖ лише у 1977 р. і була також присвячена річниці визначних історичних подій. Йдеться про публікацію В. В. Панащенко «300 річчя героїчної оборони Чигирини від турецько-татарської агресії» [20, с. 126–130], що цілком вписувалася у радянську історичну парадигму.

У такому ж руслі проблематика середньовічної історії кримських татар досліджувалася і на початку 1980-х рр. Яскравим прикладом цього може слугувати стаття В. А. Крота та Н. С. Рашби «Боротьба населення України проти турецько-кримських завойовників наприкінці XV – в першій половині XVI ст.» [16, с. 101–110] або ж публікація К. І. Стецюка «З історії боротьби російського і українського народів проти агресії шляхетської Польщі й султанської Туреччини у другій половині XVIII ст.» [29, с. 47–56].

Певне розмаїття у дослідженнях, що стосуються історії Кримського ханату, починає спостерігатися з кінця 1980-х рр. Помітним є те, що ця тенденція пов'язана з загальною лібералізацією як суспільно-політичного, так і наукового життя в СРСР та УРСР зокрема, яка була викликана перебудовою та політикою гласності.

Новий погляд на цю тему слід відзначити в статті О. М. Полухіної «Населення Криму в 1783–1917 рр.» [23, с. 27–35], що вийшла у 1988 р. Вперше на сторінках «Українського історичного журналу» проблематику історії кримських татар було висвітлено у ракурсі соціального, релігійного та національного складу населення.

Водночас з цим фіксується й продовження існування старих традицій в історіографії, помітних на прикладі статті Н. С. Рашби й К. М. Гусєва «Азовське сидіння - героїчний епізод боротьби донського і запорізького козацтва проти Османської імперії» [24, с. 86–91]. Також 1988 р. був відмічений публікацією у розділі критики та бібліографії статті Ю. А. Мицика «Цінне дослідження з історії російсько-українсько-кримських політичних відносин середини XVII ст.» [17, с. 149–150].

У 1989 р. побачила світ стаття «Кримське ханство у XV–XVIII ст.» [19, с. 54–64] раніше згадуваної В. В. Панашенко. Характерним є те, що у цій публікації історик не вміщує в назву типові для радянської доби кліше про відбиття турецько-татарської агресії чи чогось подібного, як це було зроблено у дослідженні у 1977 р.

Розпад СРСР призвів до принципової зміни у тематиці наукових статей. Теми, які раніше заборонялися, стали актуальними та доступними для дослідження. Аналіз публікації 1990-х рр. демонструє зростання варіативності проблематики статей або ж висвітлення вже традиційних проблем історії ханату під іншим кутом зору, хоча, звісно, радянський підхід ще певний час продовжував побутувати. Так, стаття В. М. Заруби «Походи російських та українських військ на Крим у 1687 й 1689 рр.» [13, с. 65–75], що вийшла друком у 1992 р., написана ще у дусі радянської історіографії.

Серед публікації пост-радянської доби слід відзначити низку досліджень 1994 – 1996 рр. У цей період на сторінках УІЖ з'явилися статті В. Д. Яремчука і В. Б. Безверхого «Татари в Україні (історико-політологічний аспект)» [34, с. 18–29], С. М. Пилипенка «Зовнішня торгівля Кримського ханства у 40–70-ті рр. XVIII ст.» [21, с. 91–100], В. А. Брехуненка «Витоки кримської політики Богдана Хмельницького» [3, с. 87–92], В. В. Станіславського «Запорозька Січ у політичних відносинах з Кримським ханством (початок XVIII ст.)» [27, с. 3–21]. Слід зауважити, що в останніх двох публікаціях уперше звертається увага на українсько-кримські зв'язки, що є свідченням відходу від «конфронтаційного» бачення історії Кримського ханату та українських земель, що панувало за радянських часів. Висвітлення відносин гетьманів та кримських ханів стане одним з основ-

них напрямів у загальному баченні ролі та місця Криму в історії України за доби незалежності.

Дуже влучним унаочненням вищезгаданої традиції є стаття В. В. Станіславського «Політичні відносини Запорозької Січі й Кримського ханства напередодні Полтавської битви» [28, с. 76–86], яка була опублікована в УІЖ 1998 р. Окрім цього, того ж року увагу науковців було приділено і славнозвісній битві під Конотопом, що було відмічено публікацією А. Г. Бульвінського «Конотопська битва 1659 р.» [4, с. 76–83].

Ще одне дослідження проблематики демографії Криму в кінці XVIII – XX ст. здійснив Д. Ю. Золотарьов у статті «Турецька історична література з еміграції кримських татар кінця XVIII – XX ст.» [14, с. 34–42].

У рамках традиційної для доби незалежності тенденції до висвітлення українсько-кримських відносин відзначилася публікація В. В. Газіна «Крим – Україна: політичні стосунки періоду гетьманування Павла Тетері (1663–1665 рр.)». Із збереженням теоретичних засад було надруковано дослідження Т. Г. Яковлевої «Кримсько-турецький фактор у політиці гетьманів України у 60-ті рр. XVI ст.» [33, с. 14–24].

Нову сторінку в українській історіографії Кримського ханату відкрила спільна стаття А. І. Веселовського, Г. І. Джапарідзе та А. А. Сілагадзе «Касим-бей – син козацького отамана» [5, с. 120–125], яка стала першим біографічним дослідженням з кримськотатарської проблематики на сторінках УІЖ.

Важливою віхою серед публікацій українських науковців на сторінках УІЖ з історії Кримського ханату стала стаття О. І. Галенка «Про татарські набіги на українські землі» [8, с. 52–68], надрукована у 2003 р. Автор дослідження виступив з критикою радянського підходу до висвітлення цієї теми і наголосив на тому, що масштабність нападів кримців на українські терени є перебільшеною, а також на тому, що подекуди вони провокувалися з боку самих козаків, а отже кліше про агресію та грабівницькі походи є хибними. Однак після цього протягом наступних п'яти років в УІЖ не було опубліковано жодної статті, яка б висвітлювала той чи інший аспект історії Кримського ханату.

Лише у 2008 р. світ побачило дослідження джерелознавчого характеру Д. С. Вирського «Татарська війна взимку: опис битви під Ольшаницею 1527 р. Й. Л. Деція» [7, с. 210–216]. У ньому окреслилася ще одна тенденція сучасної історичної науки – поступове залучення ширшого кола джерел іноземного походження для висвітлення вже

доволі типових та звичних тем, якою у даному випадку є історія військового протистояння Кримського ханату та Великого князівства Литовського.

І хоча тематика зовнішніх відносин гетьманів з кримськими ханами стала традиційною для статей, які виходять в УІЖ, Я. О. Федорук у своїй роботі «Посольства кримського хана Мегмеда Гірея IV до Швеції, Данії та Австрії у 1655 р.» [30, с. 37–50] змогла внести нове бачення цієї проблематики. Вперше за багато років публікація містила аналіз міжнародних відносин з точки зору Криму, а не з точки зору українських гетьманів чи московських царів. При цьому рецензія Б. В. Черкаса [31, с. 188–191] на працю польського дослідника Колодзейчика Д. «Кримське ханство й Польсько-Литовська держава: Міжнародна дипломатія на європейській периферії (XV–XVIII ст.)», що вийшла у 2014 р., є свідченням того, що подібний підхід до висвітлення дипломатії Кримського ханату є загальною як для України, так і для інших країн Європи.

Анексія Криму у 2014 р. стала поштовхом до збільшення інтересу до його історії. Тому період після цієї події позначився майже такою ж кількістю публікацій, як і за всі попередні роки незалежності. Так, у напрямі біографістики варто відзначити статтю В. П. Гулевича «Кримське ханство й Північне Причорномор'є в період правління Гаджи Гірея (1442–1466 рр.)» [11, с. 4]. До речі, цей дослідник продовжив плідно працювати у згаданій галузі і пізніше в УІЖ було опубліковано ще одну його статтю: Гулевич В. П. «Загадковий правитель Кримського ханства Джанібек Султан (1476–1477 рр.)» [10, с. 4].

Дослідження постханатського періоду історії кримських татар було продовжено у статті Т. Б. Бикової «Кримські татари в Російській імперії: витіснення з Батьківщини» [2, с. 47]. Тематика військових студій знайшла своє місце у публікації Д. С. Вирського «Виправа князя С. К. Корецького у Степове Побужжя (серпень – жовтень 1644 р.)» [6, с. 26]. У галузі ж міжнародних відносин Кримського ханату серед публікацій останнього часу варто згадати рецензію Л. С. Осіп'яна [12, с. 195] на працю Г. Кармана, Л. Кунчевича «Європейські держави-данники Османської імперії у XVI–XVII ст.»

Що ж до залучення нових джерел до висвітлення історії середньовічного Криму, то, безумовно, важливою віхою серед публікацій УІЖ на цю тему стала стаття Ю. А. Мицика «Невідомий лист кримського хана Девлета I Гірея до польського короля Сигізмунда II Августа» [18, с. 139]. Також не можна не загадати рецензію О. І. Галенко на неоднозначну працю Ф. Туранли «Козацька доба історії України в османсько-турецьких писемних джерелах (друга половина

XVI – перша чверть XVIII століття)» [9, с. 198]. У своєму дослідженні Ф. Туранли зробив спробу ввести до широкого наукового обігу низку джерел, які до цього майже не використовувалися істориками, які займалися історією Кримського ханату, однак О. І. Галенко у своїй рецензії вказав на певні методологічні неточності у вищезгаданій праці.

Таким чином, аналіз статей, які були опубліковані в УІЖ за період 1957–2017 рр., дозволяє дійти висновку, що за час існування цього наукового видання, у висвітлення історії Кримського ханату в ньому відбулися численні зміни та трансформації.

Накладення радянським режимом неофіційної заборони на активні дослідження історії кримських татар мало два наслідки. З одного боку, кількість публікацій з цієї теми була дуже обмеженою. З іншого боку, аналіз історії Кримського ханату відбувався опосередковано і лише під егідою висвітлення військового протистояння на українських землях.

За радянський період в УІЖ з цієї проблематики було опубліковано тринадцять статей. Основними ж тематичними категоріями стали набіги кримських татар на територію сучасної України, військові кампанії XVII ст. Уже наприкінці 1980-х рр. серед проблематики, яка стала об'єктом висвітлення статей з'явилися міжнародні відносини та демографія.

У цьому контексті доба незалежної України виступає з доволі сильним контрастом. Зміни у суспільно-політичному житті в країні призвели до руйнування попередньої історіографічної парадигми. Якщо раніше історія ханату практично не досліджувалася, або ж висвітлювалася дуже вузько та виключно в негативному світлі, то тепер розпочалося збільшення як кількості публікацій з раніше забороненої тематики, так і розширення тематичної варіативності.

За 2014–2017 рр. в УІЖ було написано вісім статей, що висвітлюють історію Кримського ханату, що дорівнює трохи більше половини кількості публікацій радянської доби. У наш час, основними темами стали біографістика, джерелознавство та міжнародні відносини, чого не спостерігалось раніше.

Все це дає підстави з оптимізмом дивитися у майбутнє, оскільки факти свідчать про доволі позитивну тенденцію у цій сфері, яка чітко простежується за матеріалами публікацій УІЖ.

Література

1. Апанович О. М., Алекберли М. А. Борьба украинского народа против турецко-татарской агрессии во второй половине XVI – первой половине

- XVII века. Саратов, 1961. *Український історичний журнал*. 1963. № 4. С. 150–152.
2. Бикова Т. Б. Кримські татари в імперській Росії: витіснення з Батьківщини. *Український історичний журнал*. 2017. № 4. С. 47.
  3. Брехуненко В. А. Витоки кримської політики Богдана Хмельницького. *Український історичний журнал*. 1995. № 4. С. 87–92.
  4. Бульвінський А. Г. Конотопська битва 1659 р. (1). *Український історичний журнал*. 1998. № 3. С. 76–83.
  5. Веселовський А. І., Джапарідзе Г. І., Сілагадзе А. А. Касим-бей – син козацького отамана. *Український історичний журнал*. 2002. № 3. С. 120–125.
  6. Вирський Д. С. Виправа князя С. К. Корецького у Степове Побужжя (серпень – жовтень 1644 р.). *Український історичний журнал*. 2015. № 1. С. 26.
  7. Вирський Д. С. Татарська війна взимку: опис битви під Ольшаницею 1527 р. Й. Л. Деція. *Український історичний журнал*. 2008. № 5. С. 210–216.
  8. Галенко О. І. Про татарські набіги на українські землі. *Український історичний журнал*. 2003. № 6. С. 52–68.
  9. Галенко О. І. Туранли Ф. Козацька доба історії України в османсько-турецьких писемних джерелах (друга половина XVI – перша чверть XVIII століття). *Український історичний журнал*. 2017. № 1. С. 198.
  10. Гулевич В. П. Загадковий правитель Кримського ханства Джанібек Султан (1476–1477 рр.). *Український історичний журнал*. 2017. № 1. С. 4.
  11. Гулевич В. П. Кримське ханство й Північне Причорномор'я в період правління Гаджи Гірея (1442–1466 рр.). *Український історичний журнал*. 2014. № 6. С. 4.
  12. Осіпян О. Л. Європейські держави-данники Османської імперії у XVI–XVII ст. *Український історичний журнал*. 2016. № 1. С. 195.
  13. Заруба В. М. Походи російських та українських військ на Крим у 1687 й 1689 рр. *Український історичний журнал*. 1992. № 9. С. 65–75.
  14. Золотарьов Д. Ю. Турецька історична література з еміграції кримських татар кінця XVIII–XX ст. *Український історичний журнал*. 1999. № 6. С. 34–42.
  15. Когонашвілі К. К. Дорогою тисячелетий: Екскурсії по середньовіковому Криму. Симферополь: Крим, 1966. *Український історичний журнал*. 1967. № 11. С. 141–142.
  16. Крот В. А., Рашба Н. С. Боротьба населення України проти турецько-кримських завойовників наприкінці XV – першій половині XVI ст. *Український історичний журнал*. 1983. № 5. С. 101–110.
  17. Мицик Ю. А. Цінне дослідження з історії російсько-українсько-кримських політичних відносин середини XVII ст. / Г. А. Санін *Отношения России и Украины с Крымским ханством в середине XVII века*. Москва: Наука, 1987. 270 с. *Український історичний журнал*. 1988. № 3. С. 149–150.
  18. Невідомий лист кримського хана Девлета I Гірея до польського короля Сигізмунда II Августа (вступна стаття й публікація Ю. А. Мицика). *Український історичний журнал*. 2016. № 3. С. 139.

19. Панашенко В. В. Кримське ханство у XV–XVIII ст. *Український історичний журнал*. 1989. № 1. С. 54–64.

20. Панашенко В. В. 300-річчя героїчної оборони Чигирини від турецько-татарської агресії. *Український історичний журнал*. 1977. № 8. С. 126–130.

21. Пилипенко С. М. Зовнішня торгівля Кримського ханства у 40–70-ті роки XVIII ст. *Український історичний журнал*. 1996. № 6. С. 91–100.

22. Підгородецький Л., Рашба Н. С. Розгром турецько-татарських полчищ (1621 р.). *Український історичний журнал*. 1971. № 9. С. 131–137.

23. Полухіна О. М. Населення Криму в 1783–1917 рр. *Український історичний журнал*. 1988. № 9. С. 27–35.

24. Рашба Н. С., Гусев К. М. «Азовське сидіння» – героїчний епізод боротьби донського і запорізького козацтва проти Османської імперії. *Український історичний журнал*. 1988. № 6. С. 86–91.

25. Санін Г. О. Боротьба України і Росії проти турецької агресії в 1672 р. *Український історичний журнал*. 1971. № 12. С. 45–53.

26. Сидоренко В. О. Про історичні пам'ятки середньовіччя в Криму. *Український історичний журнал*. 1970. № 9. С. 88–89.

27. Станіславський В. В. Запорозька Січ у політичних відносинах з Кримським ханством (початок XVIII ст.). *Український історичний журнал*. 1995. № 6. С. 3–21.

28. Станіславський В. В. Из истории борьбы русского и украинского народов против агрессии шляхетской Польши и султанской Турции во II половине XVII века. *Український історичний журнал*. 1998. № 1. С. 76–86.

29. Стецюк К. І. З історії боротьби російського і українського народів проти агресії шляхетської Польщі й султанської Туреччини у II половині XVII ст. *Український історичний журнал*. 1983. № 3. С. 47–56.

30. Федорук Я. О. Посольства кримського хана Мегмеда Ґірея IV до Швеції, Данії та Австрії у 1655 р. *Український історичний журнал*. 2010. № 5. С. 37–50.

31. Черкас Б. В., Колодзейчик Д. Кримське ханство й Польсько-Литовська держава: Міжнародна дипломатія на європейській периферії (XV–XVIII ст.). *Український історичний журнал*. 2014. № 1. С. 188–191.

32. Щепинський А. О. Кримська охоронно-археологічна експедиція. *Український історичний журнал*. 1970. № 1. С. 116–119.

33. Яковлева Т. Г. Кримсько-турецький фактор у політиці гетьманів України у 60-ті рр. XVII ст. *Український історичний журнал*. 2003. № 2. С. 14–24.

34. Яремчук В. Д., Безверхий В. Б. Татари в Україні (історико-політологічний аспект). *Український історичний журнал*. 1994. № 5. С. 18–29.

References

1. Aranovych, O. M., Alekberly, M. A. (1963). *Borba ukraynskoho naroda protyvturetsko-tatarskoi ahressyy vo vtoroi polovymy XVI – pervui polovymy XVII veka. Saratov, 1961* [The struggle of the Ukrainian people against the Turkish

Tatar aggression in the second half of the XVI - the first half of the XVII century. Saratov, 1961] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

2. Bykova, T. B. (2017). *Krymski tatary v imperskii Rosii: vytsnennia z Batkivshchyny* [Crimean Tatars in Imperial Russia: Expulsion from the Homeland] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

3. Brekhunenko, V. A. (1995). *Vytoky krymskoi polityky Bohdana Khmelnytskoho* [The origins of the Crimean policy of Bohdan Khmelnytsky] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

4. Bulvynskiy, A. H. (1998). *Konotopska bitva 1659 r.* [The Battle of Konotop in 1659] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

5. Veselovskiy, A. I. (2002). *Kasym-bei – syn kozatskoho otamana* [Kasym-bey is the son of a Cossack ataman] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

6. Vyrskyi, D. S. (2015). *Vyprava kniazia S.K. Koretskoho u Stepove Pobuzhzhia (serpen – zhovten 1644 r.)* [Correction of Prince S. K. Koretsky in the Steppe Pobuzhha (August – October 1644)] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

7. Vyrskyi, D.S. (2008). *Tatarska viina vzymku: opys bytvy pid Olshanytsiu 1527 r.* Y. L. Detsiia [Tatar war in winter: a description of the battle of Olshanytsia in 1527 by J. L. Decius] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

8. Halenko, O. I. (2003). *Pro tatarski nabihy na ukrainski zemli* [About Tatar raids on Ukrainian lands] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

9. Halenko, O. I., Turanly, F. (2017). *Kozatska doba istorii Ukrainy v osmansko turetskykh pysemnykh dzherelakh (druga polovyna XVI – persha chvert XVIII stolittia)* [Cossack era of Ukrainian history in Ottoman-Turkish written sources (second half of the 16th – first quarter of the 18th century)] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

10. Hulevych, V. P. (2017). *Zahadkoviy pravytel Krymskoho khanstva Dzhanipek Sultan (1476–1477 rr.)* [Mysterious ruler of the Crimean Khanate Janibek Sultan (1476–1477)] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

11. Hulevych, V. P. (2014). *Krymske khanstvo y Pivnichne Prychornomorja v period pravlinnia HadzhyGireia (1442–1466 rr.)* [Crimean Khanate and the Northern Black Sea Coast during the reign of Hajigirey (1442–1466)] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

12. Osipyan, O. L. (2016). *Yevropeiski derzhavy–dannyyky Osmanskoj imperii u XVI – XVII st.* [European states-tributaries of the Ottoman Empire in the XVI – XVII centuries] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

13. Zaruba, V. M. (1992). *Pokhody rosiiskyykh ta ukrainskyykh viisk na Krym u 1689 rr.* [Campaigns of Russian and Ukrainian troops in the Crimea in 1687 and 1689.] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

14. Zolotarov, D. Yu. (1999). *Turetska istorychna literatura z emihratsii krymskyykh tatar kintsia XVIII – XX st.* [Turkish historical literature on the emigration of Crimean Tatars in the late eighteenth and twentieth centuries.] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

15. Kohonashvili, K. K. (1967). *Dorohoi tysiacheletyi: Ekskursyy po srednevekovomu Krymu*. – Symferopol: Krym, 1966. [On the road of millennia: Excursions in the medieval Crimea. – Simferopol: Crimea, 1966.] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

16. Krot, V. A. (1983). *Borotba naseleння Ukrainy proty turetsko–krymskykh zavoiovnykiv naprykintsi KhV – pershii polovyni KhVI st.* [The struggle of the population of Ukraine against the Turkish-Crimean conquerors in the late fifteenth - first half of the sixteenth century.] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

17. Mytsyk, Yu. A. (1988). *Tsinne doslidzhennia z istorii rosiisko–ukrainsko–krymskykh politychnykh vidnosyn seredyiny XVII st.* [Valuable research on the history of Russian-Ukrainian-Crimean political relations in the mid-seventeenth century.] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

18. (2016). *Nevidomyi lyst krymskoho khana Devleta I Gireia do polskoho korolia Sygizmunda II Avgusta (vstupna stattia y publikatsiia Yu. A. Mytsyka)* [Unknown letter of the Crimean khan Devlet I Girey to the Polish king Sigismund II Augustus (introductory article and publication by Yu. A. Mytsyk)] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

19. Panashenko, V. V. (1989). *Krymske khanstvo u XV–XVIII st.* [Crimean Khanate in the XV-XVIII centuries.] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

20. Panashenko, V. V. (1977). *300–richchia heroichnoi oborony Chyhyryna vid turetsko–tatarskoi ahresii* [300th anniversary of Chyhyryn's heroic defense against Turkish-Tatar aggression] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

21. Pylypenko, S. M. (1996). *Zovnishnia torhivlia Krymskoho khanstva u 40–70-ti roky XVIII st.* [Foreign trade of the Crimean Khanate in the 40–70–ies of the XVIII century.] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

22. Pidhorodetskyi, L. (1971). *Rozghrom turetsko–tatarskykh polchysch (1621 r.)* [Defeat of Turkish-Tatar hordes (1621)] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

23. Polukhina, O. M. (1988). *Naseleння Krymu v 1783–1917 rr.* [The population of the Crimea in 1783–1917.] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

24. Rashba, N. S. (1988). «Azovske sydinnia» – heroichnyi epizod borotby donsokoho i zaporizkoho kozatstva proty Osmanskoi imperii [«Azov Seat» – a heroic episode of the struggle of the Don and Zaporozhian Cossacks against the Ottoman Empire] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

25. Sanin, H. O. (1971). *Borotba Ukrainy i Rosii proty turetskoi ahresii v 1672 p.* [The struggle of Ukraine and Russia against Turkish aggression in 1672 p.] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

26. Sydorenko, V. O. (1970). *Pro istorychni pamiatky serednovichchia v Krymu* [About historical monuments of the Middle Ages in the Crimea] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

27. Stanislavskyi, V. V. (1995). *Zaporozka Sich u politychnykh vidnosynakh z Krymskym khanstvom (pochatok XVIII st.)* [Zaporozhian Sich in political relations with the Crimean Khanate (early XVIII century.)] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

28. Stanislavskiy, V. V. (1998). *Politychni vidnosyny Zaporozkoi Sichi y Krymskoho khanstva naperedodni Poltavskoi bytvy* [From the history of the struggle of the Russian and Ukrainian peoples against the aggression of gentry Poland and Sultan Turkey in the second half of the 17th century.] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

29. Stetsiuk, K. I. (1983). *Z istorii borotby rosiiskoho i ukrainskoho narodiv protyahresii shliakhetskoi Polshchi y sultanskoi Turechchyny u II polovyni KhVII st.* [From the history of the struggle of the Russian and Ukrainian peoples against the aggression of aristocratic Poland and sultanate of Turkey in the second half of the seventeenth century.] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

30. Fedoruk, Ya. O. (2010). *Posolstva krymskoho khana Mehmeda Gireia IV do Shvetsii, Danii ta Avstrii u 1655 r.* [Embassies of the Crimean Khan Megmed Girey IV to Sweden, Denmark and Austria in 1655.] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

31. Cherkas, B. V. (2014). *Kolodzeichyk D. Krymske khanstvo y Polsko-Lytovska derzhava: Mizhnarodna dyplomatiia na yevropeiskii peryferii (XV–XVIII st.)* [Kolodeychyk D. Crimean Khanate and the Polish-Lithuanian State: International Diplomacy on the European Periphery (XV – XVIII centuries)] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

32. Shchepynskiy, A. O. (1970). *Krymska okhoronno-arkheolohichna ekspedytsiia* [Crimean-Turkish factor in the policy of hetmans of Ukraine in the 60's of the XVII century.] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

33. Yakovlieva, T. H. (2003). *Krymsko-turetskyi faktor u politytsi hetmaniv Ukrainy u 60–ti rr. XVII st.* [Crimean-Turkish factor in the policy of hetmans of Ukraine in the 60's of the XVII century.] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

34. Yaremchuk, V. D., Bezverkhyy, V. B. (1994). *Tatary v Ukraini (istoryko-politolohichniy aspekt)* [Bezverkhyy V. B. Tatars in Ukraine (historical and political aspect)] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [in Russian].

K. Bohdiazh

Master's student, University of Glasgow, Scotland
bohdiazh.k.a@gmail.com

Crimean khanate on the pages of «Ukrainian historical journal»

The article analyzes the specifics of coverage of the history of the Crimean Khanate in the «Ukrainian Historical Journal» («UHJ») from 1957 to 2017. The author focuses on topics that were studied by historians of Crimea and makes an overview of the content and number of publications concerning specific periods of the existence of the UHJ. In particular, the main trends of articles on the Crimean Khanate during the Soviet period and after reestablishment of Ukrainian independence in 1991 are highlighted. So, the article shows the problem of the lack of research on the history of the Crimean Khanate in the Soviet Union because of the pressure of state ideology, which accused the Crimean Tatar people of collaborating with the Nazis during the Second World War. As a result, the history of Crimea was under a taboo, which negatively affected the scientific development of the mentioned topic. The article also demonstrates data about the main topics from the history of Crimea, about which scientists

wrote in the indicated period. The author demonstrates that the study of the Crimean Khanate took place exclusively from the angle of its relationship with the Cossacks or the Moscow kingdom, namely through the prism of wars and confrontations of the 16–17th centuries. Then, an analysis of the changes in the problems of articles devoted to the history of Crimea caused by the reforms of the second half of the 1980s is carried out. in the USSR. The article notes a sharp increase in the number of publications that affect the history of the Crimean Khanate. After that, the author reviews publications of the 1990s and 2000s. The reasons for changes in the number of studies of this problem and their focus from the political history of Crimea to the history of everyday life, mentality, and religion are revealed. A quantitative analysis of publications is carried out, which demonstrates fluctuations in the interest of the scientific community in the subject of the Crimean Khanate. Based on the latter, the author demonstrates a surge in research related to medieval Crimea after 2014 caused by the occupation of the peninsula by Russia.

Key words: *Crimea, khanate, Ukrainian historical journal, historiography, bibliography.*